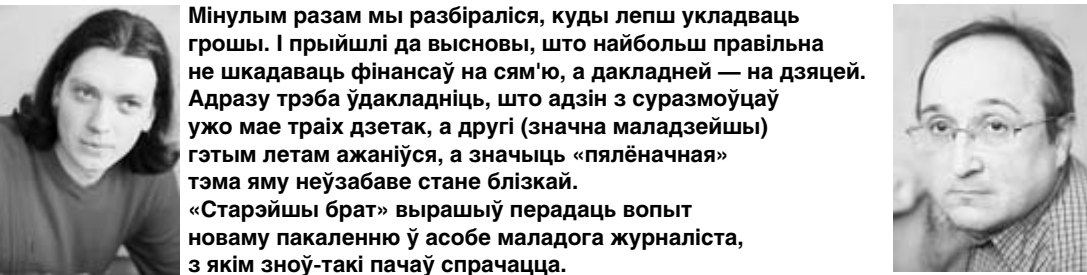

■ Размовы на кухні

Мінулым разам мы разбіраліся, куды лепш укладваць грошы. І прыйшлі да высновы, што найбольш правільна не шкадаваць фінансаў на сям'ю, а дакладней — на дзяцей. Адразу трэба ўдакладніць, што адзін з суразмоўцаў ужо мае траіх дзетак, а другі (значна маладзейшы) гэтым летам ажаніўся, а значыць «пялёначная» тэма яму неўзабаве стане блізкай.

«Старэйшы брат» вырашыў перадаць вопыт новаму пакаленню ў асобе маладога журналіста, з якім зноў-такі пачаў спрацаца.

Мацярынскі капітал

С.К. — Пры нараджэнні маёй першай дачкі (амаль 17 гадоў таму) мая жонка атрымала ад дзяржавы разавую выплату ў памеры яўна меншым за 100 долараў. Дакладную лічбу ні я, ні жонка ўжо не памятаем, але тыя грошы разылішся на розныя дробязі імгненна — мы іх нават не заўважалі. А цяпер жа вас, маладыя, дзяржава «песціць»: наколькі мне вядома, цяпер пры нараджэнні першага малага плаццяць амаль 10 з паловай мільёнаў. А гэта больш за тысячу долараў. Зразумела, што жыццё сёння сур'ёзна падаражэла, але пагадзіся, што сям'ю з дзецьмі падтрымліваць сталі значна лепей...

У.К. — Вы лічыце, што гэта шмат? Добра. Скажам, атрымалі мы гэтыя грошы. Што тады я змагу за іх набыць? Давайце паглядзім, што нам трэба: па-першае, ложкачак, па-другое, калёска, і няхай тое-сёе з рэчаў... Хоць мы яшчэ заблыліся пра ванначку, пра дапаўненні да ложка — матрасік, бялізну (а гэта часам яшчэ даражэй абыходзіцца). Добра, калі я ўсё пералічанае і куплю. Але ж гэта далёка не поўны спіс.

С.К. — Не спяшаіся ты, хлопце, набываць бялізну. Мы яшчэ не ўсё падлічылі. Твая прыгажуня, калі прыйдзе час, атрымае

бюджэт пражыткавага мінімуму (сёння гэта трошкі больш за 1 мільён) толькі за тое, што своечасова стане на ўлік у паліклініку. А потым будзе атрымліваць за малага амаль два мільёны, што адпавядае 35% ад сярэдняга заробку па краіне. Згодзен, што не пашкыуеш. Разам з тым і табе на пачатку сямейнага шляху будзе лягчэй сумесні бюджэт «склейваць». А яшчэ нагадаю, што за другога і наступнага «нашчадка» дзяржава вам аднаразова па чатырнаццаці пражытковых бюджэтаў «адваліць». А гэта ўжо паўтары тысячы «залеўных».

У.К. — Пр-р-р, Сяргей Андрэвіч, пачакайце. Дазвольце пакулі аб адным памарыцы. Вы мне лепш дайце практычныя падрады...

С.К. — Добра. Раю табе, хлопчак, усё ж такі не надта спадзявацца на дзяржаву. Трошчкі табе дадуць, але ж не адразу, а толькі тады, калі зарэгіструеш дзіця ў ЗАГСе. Таму, на маю думку, мужчына і самастойна павінен падрыхтавацца да праўдзяння роду. Нядрэнна было б назапасаць якую тысячу долараў. Гэта могуць быць грошы, якія вам на вяселле падаравалі. Ды і мужыку цяпер больш варушыцца трэба, каб зарабляць не толькі на сябе. А вось табе мая галоўная практычная нарада — нараджай адразу трайні! Атрымаеш статус шмат-

дзетнага бацькі, у гарвыканкаме цябе запішуць на асобны жылёвы ўлік, дадуць ільготны кредит пад 1 працэнт на сарак гадоў. Тады сваю кватэрную праблему ты цалкам і закрывеш. Гэта я пра глабальнае... Ну а зараз давай і пра ложкачак пагаворым. Слухаючы будучы тата.

Каб самому хацелася спаць...

У.К. — Значыць так... Мы ўжо з жонкай прычэпныліся патрош, таму магу вам агучыць пэўныя вынікі «разведкі». Ложкаў у нас гэтых, вядома, безліч. І цэны на іх таксама розныя: ад тысяч 700-800 за звычайныя, нават без «маятніка», да 2,5-4 мільёнаў за трансформеры з шуфлядамі і тумбачкай. Есць і зусім спрошчаныя пластмасавыя варыянты — ложка і манежык адначасова. Але такое мы нават не разглядаем, бо там дзіця будзе занадта нізка ляжаць, а гэта шкодна для яго — кажучы, што шмат пылу і можа быць алергія. І новаспечанай маці, акрамя таго, будзе складана нахіляцца да майго сына (хто ж яшчэ можа быць?) так нізка. А ў васьхх дзяцей які быў?

С.К. — Эх, дружа, што ж ты раней пра свае планы маўчаў? Сёння роўна чатыры месяцы, як я сваю драўляную «баюшку» знаёміў у суседні пад'езд аддаў.

Так бы табе перайшла па спадчыне. Наконт пластыку заўважу адназначна — ніякага пластыку вам не трэба! Ды і зусім танны ложкак я б не параіў. На мой розум, патрэбен толькі надзейны драўляны ложка, у якім бы і самому захацелася спаць. Каб не «пасыпаўся» праз два-тры гады, а мо і раней. Усе мае дзеткі (па чарзе) у адным ложку цудоўна гадаваліся, і потым нават у «дарослы» ложка не вельмі спяшаліся.

У.К. — Здаецца, і мы на адным малым спыняцца не збіраемся. На кожнага ложка купляць — гэта ўжо занадта. Мы такое дакладна не пацягнем. Нам бы нейкі больш бюджэтны варыянт.

С.К. — У мяне ў свой час таксама грошай было няшмат. Адшукай я нашу цудоўную «калыску» праз газету «Із рук в руки». Пашанцавала. За два долары купіў. У добрых і акуратных людзей. Сёння ў небагатых сем'ях варыянтаў значна больш. У інтэрнэце шмат падобных сайтаў, дзе дзіцячую мэблю (у тым ліку і ложка) аддаюць проста «ў добрыя рукі» — за «дзякуй». Галоўнае, каб табе гэты ложка ад шырага сэрца падаравалі. Але ў гэтым выпадку ты абавязкова з жонкай парайся. У цяжарных жанчын розныя забавоны бываюць.

У.К. — Але ж усё астатняе за «дзякуй» не дадуць. Так, загінайце пальцы: ванначка (каштуе каля 250-400 тысяч), падстаўка для яе (каля 200 тысяч)...

С.К. — Ого, залатая падстаўка атрымліваецца. Можна, ты яе сам неяк зробіш? А не, не атры-

маецца... Я ж забыў, што ты сталічны хлопец. Паехаў далей!

У.К. — Гэта мы пасля абмяркуем, рукасты вы наш. А далей ідзе «канверцік на выпіску» (350-700 тысяч), камплект пасцельнай бялізны (ад 900 тысяч да 1,5 мільёна). А яшчэ мы забыліся пра калёску — гэта яшчэ ад 1,5 да 15 мільёнаў (у залежнасці ад апетытаў). Але найлепшыя варыянты — ад 4 мільёнаў.

Фота Анатона КЛЕШЧУКА.

■ Лепш папярэдзіць

«ХАЧУ ЖЫЦЬ З МАМАЙ...»

Колькасць сацыяльных сірот і непаўналетніх правапарушальнікаў можна паменшыць

Якім б ні былі бацькі, дзеці іх любяць, ды і яны сваіх дзяцей таксама. Але сем'і бываюць розныя: шчаслівыя і не вельмі, уладкаваныя і не. А яшчэ сярод іх ёсць такія, што знаходзяцца ў стане неўстойлівай раўнавагі. Часам у іх справы ідуць лепш, часам — горш, і яны вельмі ўразлівыя перад знешнімі зменамі. Таму, напрыклад, страта працы або смерць кагосьці з бацькоў ментальна прыводзіць такую сям'ю да крызісу...

Даць шанц...

Як правіла, калі сям'я аказваецца ў складаным становішчы, а дзіця — у сацыяльна неабеспечаным, то з ім пачынаюць працаваць спецыялісты, у першую чаргу школа або дзіцячы сад. Калі ж становішча ў сям'і становіцца крытычным, падключаюцца сектар аховы дзяцінства, камісія па справах непаўналетніх. Дзіця прызначаецца маючым патрэбу ў абароне і трапляе ў прытулак тэрмінам да 6 месяцаў.

Але на нейкім этапе справы ў сям'і з шэрагу «неўстойлівых» могуць выправіцца — трэба толькі падтрымаць іх. Дык ці трэба адразу забіраць дзіця з такой сям'і? Ці, можа, лепш дапамагчы ёй у складаны перыяд, даць шанц захавацца і захаваць дзіця ў бэй?

Дырэктар прадстаўніцтва Міжнароднага дзіцячага фонду ў Беларусі Ірына МіРОНОВА кажа: «Робота па Дзяржаве Прэзідэнта № 18 «Аб дадатковых мерах па дзяржаўнай абароне дзяцей у няўладкаваных сем'ях» у краіне мела некалькі этапаў. Спачатку спецыялісты працавалі з абсалютна відавочнымі выпадкамі, калі ніякага іншага выйсця, акрамя як забраць дзіця з сям'і, не заставалася. Па меры таго, як набіраўся вопыт, навучыліся выяўляць раннія праявы праблем, якія могуць пры-

весці да крызісу. Тут і пайстала пытанне: як прадухіліць пераход гэтых сямейных праблем у крызіс? Розныя формы работы па папярэджанні пераходу сям'і ў разрад крызісных шырока выкарыстоўваюцца ва ўсім свеце. Чаму б і нам не паспрабаваць правесці невялікі эксперымент і не паглядзець, які гэта спрацуе?

Так пры падтрымцы прадстаўніцтва Міжнароднага дзіцячага фонду ў Рагачове, Смаргоні, Полачцы ў рамках праекта «Групы дзённага знаходжання: водгук мясцовай супольнасці на абарону дзіцяці ад жорсткага абыходжання» былі створаны дзённыя групы для дзяцей, якія знаходзяцца ў сацыяльна неабеспечаным становішчы. У Жодзіне такая група была створана пры падтрымцы і пад эгідай Міністэрства адукацыі.

«Ёсць рэальныя вынікі»

— Такія групы разлічаны на тое, каб не даводзіць напружаную сямейную сітуацыю да адабраання дзіцяці, — распавядае **дырэктар сацыяльна-педагагічнага цэнтара Полацкага раёна Анжэла БАЛАСЕВІЧ**. — Цяпер у складанай сітуацыі мы бярэм дзіця не ў кругласютачны прытулак, а ў групу — і працуем з ім, працуем з сям'ёй, стараемся выправіць становішчы. Прадстаўніцтва Міжнароднага дзіцячага фонду ў Беларусі прапанавала нам сваю падтрымку — фінансавую, метадычную, дапамагло навучыцца нашым спецыялістам.

Напрыклад, у нас у групе былі дзеці з сям'і, дзе мама проста не ўмела клапаціцца аб іх, таму што сама вырасла ў няўладкаванай сям'і і ў яе не было перад вачыма падобнага прыкладу, — кажа **галоўны спецыяліст сектара аховы дзяцінства аддзела адукацыі, спорту і турызму Полацкага райвыканкама Тамара ЛЮЦЬКО**. — Дзеці былі бескаротнымі, сама маці перабівалася выпадковымі заробкамі. Дзякуючы гэтай праграме мы дапамалі дзецям — яны былі пад наглядом педагогаў і псіхолагаў, харчаваліся ў дзённай

групе, а таксама і маме — з працаўладкаваннем, з рамонтам у доме. А калі б не гэтая падтрымка, дзяцей забралі б з сям'і.

Тамара Люцко пераканана, што трэба працягваць пачатую працу: «Такім чынам эканомяцца дзяржаўныя сродкі, бо ўтрыманне дзіцяці ў прытулку абыходзіцца досыць дорага (у 5 разоў даражэй, чым групы дзённага знаходжання). А тут дзіця прыходзіць да нас пасля ўрокаў, мы дапамагем яму зрабіць хатнія заданні, кормім, арганізоўваем яго вольны час — водзім у школу, музеі, на розныя мерапрыемствы... Чымосьці гэта нагадае групы падможанага дня, якія практыкуюцца ў нас яшчэ з савецкіх часоў, толькі мы яшчэ праводзім раабілітацыйную працу з сям'ёй». А ўвечары дзеці адраўляюцца дадому...

Дзеці соды трапляюць складаныя. Яны прывыклі да таго, што ўсе на іх злуюцца, і ўжо выпрацавалі ахоўную рэакцыю. Над тым, каб яны раскрыліся, трэба папрацаваць. Таму вельмі многае залежыць ад спецыялістаў — псіхолагаў, выхавальнікаў. «Але ўжо ёсць рэальныя вынікі, нягледзячы на тое, што працуем усяго паўгода (дзённае аддзяленне пры прытулку адкрылася ў Полачцы сёлета), — кажа Анжэла Баласевіч. — Тыя дзеці, у каго ўжо скончылася раабілітацыя і якія ўжо не наведваюць групу, усё роўна заходзяць сюды ў госці».

«Калі б гэта ўзаконілі!..»

У Рагачове такую групу адкрылі ў школе № 4, якая размешчана ў аддальных мікраёнах і ў якой навучаецца шмат дзяцей з няпоўных, шматдзяцейных, малазабеспечаных сем'яў.

— У групе было 15 чалавек, вучні 5—9 класаў, — кажа **дырэктар школы Аляксандр Лейкін**. — З іх плячэра знаходзіліся на ўнутрышкольным кантролі як схільныя да здзяйснення правапарушэнняў, двое — на ўліку ў інспекцыі па справах непаўналетніх за ўжо здзяйсненыя злачынствы (атрымалі пакаран-

не з адтэрміноўкай). Праблемы былі і ў іх сем'ях. І сітуацыя дома, і вуліца толькі ўзмацнялі асацыяльныя паводзіны гэтых дзяцей. Але мы змаглі адраваць іх ад вуліцы. Вядома, гэта было нялёгка. Упор мы зрабілі на цікавыя заняткі ў вольны час. Для гэтага ў нас ёсць камп'ютары, вялікі тэлевізар, спартзала, трэнажорная зала, працуе псіхолаг, сацыяльны педагог. Выхавальнікам стаў малады чалавек, які нядаўна скончыў універсітэт і лёгка знайшоў агульную мову з гэтымі хлопцамі, фактычна стаў іх старэйшым сябрам, лідарам. Задаволены і бацькі — бо іх дзіцяй дадаткова два разы кормяць, прычым бясплатна, дапамагаюць рытвацца хатнія заданні.

У школе ўжо з'явіліся дзеці, якія хацелі б далучыцца да нашых падлеткаў, але мы не можам іх узяць: больш за 15 чалавек у групе мець непажадана — тут трэба гнацца не за колькасцю, а за якасцю працы.

У Рагачове таксама не збіраюцца заканчваць гэты праект. Бо пазітыўныя вынікі ў навунасці. «За паўгода працы групы ніхто з дзяцей не здзейсніў ніводнага правапарушэння, — дзеліцца **начальнік аддзела адукацыі, спорту і турызму Рагачоўскага райвыканкама Пётр ГУЗЯЛЕВІЧ**. — Стабілізавалася абстаноўка ў школе, бо гэтыя хлопцы раней былі адмоўнымі лідарамі. У трох сем'ях нашых вучэняўцаў палепшылася сямейная сітуацыя. Да таго ж, па вялікім рахунку, на ўтрыманне падобнай групы не патрэбны вялікія фінансавыя выдаткі. У любых выпадку яны несумываральныя з вынікамі — бо мы дапамагем гэтым дзесяцім стаць нормальнымі членамі грамадства».

Цяпер у 4-й школе Рагачова з гэтымі «царжкімі» падлеткамі няма ніякіх праблем. І гэта дадае аптызм. «Калі б толькі гэта форма працы яшчэ была ўзаконенная нарматывна...» — гавораць спецыялісты і збіраюцца ўнесці такую прапанову ў Міністэрства адукацыі.

Святлана БУСЬКО

■ Дзённік настаўніка

Ці абрынецца неба?..

Памятаю, як у школу на змену звычайнай пяцібальнай сістэме прыйшла дзесяцібальная. І памятаю, як тлумачылі тады і настаўнікам, і бацькам вучнёў у неабходнасці ўвядзення гэтай новай сістэмы, яе асаблівасці і, галоўнае, кардынальныя яе адрозненні ад папярэдняй.

І самым адметным адрозненнем з'яўлялася не тое нават, што зараз можна будзе больш справядліва выступаць вучням адзнакі. Адрозніваўся сам прынцып выстаўлення адзнак, якія ўсе (паўтараю, усе!) з'яўляліся станоўчымі. Адмоўным быў толькі нуль, які ў гэтую самую дзесяцібальную сістэму нават не ўваходзіў. Ведзеш на адзінку — атрымлі менавіта адзінку, і з гэтай адзінкай можаш пасляхова з класа ў клас пераходзіць. Паступіш ты з ёю куды ці не паступіш — гэта ўжо іншае пытанне, але школу усё роўна закончыш, і на другі год цябе ніхто пакаіда не збіраецца, нават калі ў цябе, акрамя адзнакі і двоек, іншых адзнак і не будзе ў пасведчальні аб базавай адукацыі...

Не ведаю, як іншым, а мне гэты новы падыход нават спадабаўся. Спачатку... А потым...

Неяк вельмі хутка пасля ўвядзення «дзесяцібалкі», адзінка і двойка зноўку ператварыліся ў адзнакі адназначна абмоўныя. І настаўніку, перш чым іх выстаўляць (тым больш за чвэрць ці за год), трэба было добра падумаць. Ну, паставіць ён іх вучню (заслужана, між іншым!) і што? Вучня ён гэтым пакарае?

Ды сябе самаго ў першую чаргу! І родную школу — у другую!

Бо адразу ж і самога настаўніка, і школу на асабісты кантроль паставіць, правяраючыя абавязкова наведаюцца. Як так, чаму недапрацаваў? Колькі з гэтым вучнем дадатковых заняткаў правялі?

І як растлумачыць тым кантралёрам, што вучань гэты і на адзінку нічога не ведае, ды і ведаць нічога не жадае, хоць кожны дзень з ім дадаткова займайся. І ці не лепш гэтыя дадатковыя заняткі праводзіць з тымі, хто сам імкнецца палепшыць якасць сваёх ведаў і тым самым павысіць балы, якія за гэтыя веды атрымлівае...

— А вы і з тымі займаецеся, хто ж супраць? — адкажучь правяраючыя. — Але ж з гэтым, які двойку за год атрымаў, трэба было больш займацца! І менавіта з ім у першую чаргу!

І ра-аз — вымовы! За недапрацоўку.

Падумае настаўнік, паразважае цявора і ў наступны раз ніжэй за тройку за год нічога выстаўляць ужо не рызыкне. А вучню, добра ўсвядоміўшы, што, як бы ён ні лайданчыў, а троечку

потым усё роўна атрымае, наогул перастае хоць што-небудзь вучыць...

Але гэта толькі адзін бок праблемы. Бо калі таму, хто нічога не ведае і на ўроках наогул нічога не адказвае, «ліпавыя» тройкі на за што ставіцца, то спраўдзенаму троечніку менш за чвэртку і выстаўляць ужо неяк няёмка. І нават пяцёрку можна час ад часу вывесці, бо нейкія ж веды ён усё ж паказвае на ўроку...

І пайшло-паехаў! Таму, хто ведае на цвёрдую пяцёрку (калі ўсё строга па крытэрыях дзесяцібальнай сістэмы вырашаецца), трэба ўжо шэсць-сем выстаўляць, не менш... А то і ўсё восьмі!

Шкада мне менавіта гэтых дзяцей, калі шчыра. А іх бацькоў яшчэ больш шкада. Бо якім жа расчараваным становіцца для іх потым цэнтралізаванае тэсціраванне, калі са ста магчымых балаў гэтыя «васымёрнікі» з цяжкасцю набіраюць балаў дзесяці. А то і тых не дабіраюць...

— Як жа так? — запознена абурюцца бацькі. — Мой сын у школе ўсё ж такі няблага вучыўся: адны сямёркі ды васымёркі ў атэстаце! Значыцца, штосці з гэтымі тэстамі няправільна! Складаныя яны вельмі для выпускнікоў, спрашчаць іх трэба!

Тэсты і спраўды складаныя, з гэтым я не буду спрачацца. Ды ўсё ж не настолькі, каб, скончыўшы школу з сямёркамі і васымёркамі, не набраць на тэсціраванні хадзі 6 50 балаў са 100. Але гэта ў тым толькі выпадку, калі сямёркі ды васымёркі заслужаныя...

Зразумейце мяне правільна! Я, у адрозненне ад некаторых маіх калег-педагагаў, не лічу, што ўвядзенне дзесяцібальнай сістэмы было палепшэннем рэшэннем. Тым больш не заклікаю неадкладна вярнуцца да такой звыклік пяцібальнай адзнакавай шкалы.

Я толькі хачу, каб дзесяцібальнай сістэме вярнулі яе першапачатковае значэнне. Каб настаўнікі не баяліся выстаўляць адзінкі ды двойкі тым, хто ведае іх прадмет менавіта на гэтым узроўні. І нават нулі не баяліся выстаўляць вучням, якія наогул нічога вучыць не жадаюць.

Згодны, пасля гэтага паказчык сярэдняй паспяховасці ў школах (ды і ў раёнах у цэлым) крхну знізіцца. І нават не крхну, а даволі значна. І што? Неба абрынецца на зямлю?

Хіба не для таго ўводзілася і дзесяцібальная сістэма, і цэнтралізаванае тэсціраванне, каб не адзнакі былі галоўным крытэрыем навування, а веды?

Генадзь АУЛАСЕНКА

■ Праз сябе

Там — убогія клумбы дзяцей

Дзеці — гэта кветкі жыцця. А жыццё... Яно — таварыш перабортлівы: адны кветкі пахнуць у шыкоўных кватэрах, іншыя адчайна ловяць сонечныя промень на сметніцы. Дзеці — гэта кветкі жыцця. Міф? А можа, не міф наогул? Ведаецца, хіба ўсё ж такі міф. Калі дзеці — сапраўды кветкі жыцця, то чаму ім часта жыццёва так, як пустазеллю, і нават горш?

На пытанне «Чаму ўкрада?» Каця, чатырнаццаці гадоў, адказвае па-філасофску: «У іншых ёсць мабільныя, а ў мяне? Дзе справядлівасць?» І праўда: дзе?

«А ў іх толькі адзін аргумент. Маўляў, чаго ж ты зімоў ледзі шкадуеш? Не збяднееш, калі падзеіліся. Паверце, так разважаюць абсалютна ўсе», — запэўнівае Павел Салабуда. Ён, галоўны псіхолаг гродзенскай турмы, спыняецца ў прахадным пакоі. Невясяліцы залёны колер сцен, які трава, якая ўжо не летга, яшчэ не вясень, і маштабная дошка з раскладанымі дзе: тут пад'ём у 6, адбой — у 10. Металічныя дзверы цыгнуцца бясконым радом — дарога ў нікуды.

Калі адчынілі камеру, з якой павезлі Кацю на суд, кінулася ў вочы маленькая прарэзаная дзіркачка, якая называецца акном. Тостыя металічныя палкі — тры ці чатыры — чорнымі злучкамі прайшліся ўздоўж, каб сапсаваць галоўнае. Тое, што скрозь іх. Металічныя палкі перахаджалі ўзвышчана прытулку лісты паперы, якое называецца небам. І два куткі: левы — прытулак для першага ложка, правы — для другога. Своеасаблівае «чэт-а-тэт», якое парушае ўмывальнік, сметніца і ўнітаз. Адзінае жывое — звычайны хлеб, які чысяць рука разразала на дзве лустачкі. Разразала яўраюна. І вось так адзін крошкі раззішліся паўкружам. Раззішліся паўмесаціна. Не, лепш — паўсонцам, якое сюды хочацца прынесці невымюна.

Ты стаіш вось так. Унурыўшы галаву, паводзячы нібы ад холоду плячыма, толькі і застаецца ха-дзіць з кута ў кут. І нягледзячы ў тваім разуменні звер, які ўсё ўзіраецца ў цябе вялікімі шклянчымі вачыма, негатача перанімаецца з нагі на нагу. Гэта яго работа.

І сядзіць такое дзіця, як жучок, на куліне сярэд вельможнай лужыны. І думае. Не, сур'ёзна. Дзіця проста не можа не думаць: «Не век жа мне

сядзець скаўшы рукі — трэба ж даваць рады. Трэба ж знайсці агульную мову са светам! Знайсці, хоць і не пад сонцам, а ўсё ж такі месца сваё, уласнае». Жыццё праліцця ў адно імгненне. І ўжо тысяча пахлыбых Кацяў, шчаслівых і нешчаслівых, скажуче камусьці: «Дзетачкі, а ж так і не жыла. Як на свіні праехалася». Ці думаюць дзеці пра гэта?

Ведаем, колькі хвілін таму яна, Каця, пасля таго як яе выгналі з до-му, яшчэ стаяла вось тут. На гэтым месцы, пра якое не маем уяўлення мы, шчаслівая, залюбленая часта сляпым бацькоўскім сэрцам. Мы, апраўтаныя, абутыя, накармленыя і, не проста апраўтаныя, і абутыя, і накармленыя — стільна, дорага апраўтаныя і абутыя, смачна накармленыя. Мы — доўгачаканыя. Зусім іншай пароды кветкі. Дагледжаныя. На падкоркі для нас грошай не шкадуць. Своечасова паліваюць. Раз на тыдзень — абавязковы душ. Пакаёвая тэмпература ў толькі. І хоць часам тата можа сказаць маме: «Хопіць з дзіцём нянычціца! Што ты яго ціпцічым робіш? Дзе самастойнасць?» Гэта быў часам, заўжуды — амаль несур'ёзна. Гэта як на ўсе патрабаванні адзін жартаўлівы адказ: «Можна, табе і ключы ад кватэры, дзе грошы ляжаць?» Вя-

дома, тата па асабліваму схільны песціць дачку. І з дня мора, і з пад зямлі дастане падакруна: любімай кветкаці будзе прыёма.

У Каці таты не было. Каця — дзіця з нешчаслівай сям'і. Не раз і не два маленькай дзяўчыцы даводзілася ноччу выбягаць з кватэры. Часта зімой, калі мороз і снег. Маці любіла жыццё напоўніцу. А каб што-нішто мець, не вадзіць канцы з канцамі, яна не хацела варушыць на-гамі і працаваць да поту і мазалёў крываавых. Не, лепш піць і гуляць, гуляць і піць. І Каця, абдзеленая цёплым, пацугнутас да тэлефонаў. Можна, і сапраўды маюць ра-чыю, калі кажуць: «Ад асіні не на-родзіцца апельсына». Зацараванае кола пакацілася і набірала абароты. Выкрала першы раз — злавлі, другі — злавлі, Абцяцка з ходу змяніцца. Маўляў, больш не буду. Але з ходу не прыгожа, кацяня-перарастак, якое не знойдзе, на чыхі каленях памаўляць. А колькі было гэтых каленяў!.. Каленяў неспрыстоўных маладых людзей і не менш неспрыстоўных старых. Але каб не піў, не курый, не біў, каб не гультай, не бомж, не дурань — так не было ніколі.

Маргарыта СІДАР

■ Напагатоў

ПЕРШЫ СНЕГАПАД ПЕРАЖЫЛІ. ДАЛЕЙ — ЛЯГЧЭЙ?

Год таму цыклон «Хайер» фактычна на цэлы вечар паралізаваў беларускія гарады і прынес шмат праблем іх жыхарам. На прэс-канферэнцыі ў Доме прэсы супрацоўнікі камунальных службаў паабяцалі не паўтараць ранейшых памылак і папраці актыўны дапамогі і разумнення з боку саміх гараджан.

Для пасыпкі дарог камунальнікамі нарыхтавана пясчана-салёная сумесь, а таксама чыстая соль. Нягледзячы на шматлікія скаргі гараджан, гарадскія службы пакуль не спяшаюцца праводзіць эксперыменты з іншымі рэзэгентамі ў барацьбе са снегам і лёдам.